

Rapport från seminariet ”Åländska insatser för fred”

30.3.2010, Mariehamn, Åland

Hur kan man bättre ta till vara åländska erfarenheter inom internationella fredsinsatser?

Frågan diskuterades på seminariet ”Åländska insatser för fred”, som anordnades i Mariehamn på Ålands demilitariseringsdag den 30 mars 2010.

Åland används ofta som ett exempel på en lyckad konfliktlösning som fått till resultat att en språklig minoritet under lång tid levt i fred med majoriteten. Ö-gruppens självstyrelse, demilitarisering och neutralisering har blivit en integrerad del av den åländska identiteten. Ålands demilitariserade status samt det faktum att ålänningarna är undantagna från militärtjänst, gör att Åland inte är involverat i militära fredsinsatser. I praktiken har enskilda personer, frivilligorganisationer och myndigheter på Åland erfarenhet av olika former av fredsinsatser i världen, men dessa civila insatser är inte samordnade. På basen av dessa åländska erfarenheter av fredlig konfliktlösning, minoritetsfrågor och fredlig samexistens med majoriteten kunde Åland och ålänningarna delta mer strukturerat och i större skala i fredsinsatser världen över.

Sia Spiliopoulou Åkermark, direktör för arrangören Ålands fredsinstitut, inledde seminariet med en reflektion om att definitionen av fred som avsaknad av krig enligt fredsinstitutet är ett minimum att vara mån om, och att demilitariseringen därför på inget vis är omodern. Samtidigt är de flesta överens om att fred är något mer än bara krig, men exakt vad mer finns det olika åsikter om.

Enligt en utvidgad definition är fred inte bara en politisk fråga mellan länder. Ska vanliga människor i konfliktområden ha en chans att bygga upp ett fredligt samhälle behöver de tillgång till mat, vatten, infrastruktur och kunskap. Ju bredare definitionen görs, desto fler sätt finns det förstås att arbeta för fred.

Det fanns bland de åtta talarna olika åsikter om huruvida deras insats verkligen kan kallas en insats ”för fred”. Talarna delade med sig av sina erfarenheter antingen från direkta insatser inom krishantering och empowerment eller på mer övergripande strukturell nivå.

Sjuksköterskan Marika Karlsson vistades i början av 2000-talet i södra Sudan, där hon som utsänd av Röda korset arbetade på ett sjukhus med uppgiften att försöka hitta strategier för att göra arbetet på ett sjukhus lite enklare och bättre.

Marika belyste hur viktigt det är med ödmjukhet och dialog, dels för att själv lära sig något, men också för att kunna bidra och också hur ifrågasättande och kommunikation kan vara ett viktigt inslag i fredsarbete. Att ha möjligheter att tänka själv, att säga vad man tänker och bli hörd kan vara en bra början för att kunna bygga upp ett fredligt samhälle.

- Vi skulle skapa en rutin för att mäta febern. Men det var jättesvårt, vi fick det inte att fungera och jag fattade inte varför. Till slut förstod jag att då många missat flera års skolgång på grund av kriget hade de inte fått läsa sig systemet med decimaler. 37,2 var alltså mer än 39 för dem.

Problemet löstes med hjälp av termometrar som bara visade helgrader.

Marika upplevde också en hopplöshet och uppgivenhet som fanns bakom en glattig fasad. Hon fick insikt i hur upprepade skövlingar av alla försök att bygga upp något bestående, kan få folk att tappa modet och självförtroendet.

- När jag kom var det aldrig någon som sade emot mig. Man kan tycka att det skulle vara drömmen, att alla bara tycker att alla ens idéer är bra, men problemet är att de sedan inte fungerar i praktiken. Det var glädjande att se folk växa, börja ifrågasätta och komma med egna idéer.

Lotta Angergård är ett exempel på hur man utan krav på specifika yrkeskunskaper, bara genom sin närvaro och med ickevåld som ledstjärna, kan bidra till fred. 2006-2007 vistades hon tre månader i Hebron, på Västbanken i Palestina, som följeslagare genom Kyrkornas Världsråd.

Följeslagarens roll är att vara en preventiv närvaro. Tanken med följeslagarprogrammet är att en utomstående tredje part kan ha en skyddande och våldsdämpande effekt. En av följeslagarnas huvuduppgifter i Hebron är att följa palestinska skolbarn till och från skolan, för att minska risken för trakasserier från soldater och israeliska bosättare.

Bland följeslagarna fanns såväl ungdomar (över 25) som äldre. Den äldsta Lotta träffade var över 80 år. På seminariet inleddes en diskussion om att såväl ungdomlig entusiasm som seniorernas engagemang bör tas tillvara inom fredsarbetet.

Carina Aaltonen, som i många år varit aktiv inom Emmaus, och tidigare också Ålands fredsinstitut, talade varmt om hur ungdomar som genom föreningen Punkt i början på 2000-talet fått möjlighet att driva projekt och arbeta för fred sedan fortsatt att jobba för freden i olika former. Jürgen Weyand, som varit anställd av Röda korset och arbetat internationellt i många år, lyfte å sin sida fram hur äldre ofta möts av mer respekt vid internationella samarbeten.

Sia Spiliopoulou Åkermark sammanfattade att den enskilda människans potential är viktig, såväl bland unga som bland äldre, och såväl bland dem som vill göra insatser som bland dem som är utsatta.

Under seminariets andra del diskuterades hur olika organisationer och myndigheter arbetar för fred och hur Åland och ålandsexemplet kan passa in i detta arbete.

Andreas Karlsson, beredskapschef på Finlands Röda kors, Ålands distrikt, berättade engagerat om organisationens vision om att förbättra situationen för utsatta människor genom att mobilisera humanitär kraft samt om hur rekryteringen av Röda korsdelegater går till i praktiken. Tom Asplund, som har varit utsänd på såväl militära som civila missioner runt om i världen, representerade på seminariet Krishanteringscentret i Kuopio (CMC) och berättade om hur man går tillväga för att bli utsänd av CMC till utlandsuppdrag för till exempel EU, OSSE, FN eller Nato. Bägge organisationerna söker kompetent arbetskraft och den hugade utbildas genom engelskspråkiga kurser.

Tom Asplund hade ett antal förslag på inom vilka områden åländsk expertis kan efterfrågas, och nämnde bland annat minoritetsfrågor, gränsväsendet, sjö rätt, demokratisering, mänskliga rättigheter, genusfrågor och trafficking.

Barbro Sundback, åländsk politiker som länge varit en drivkraft inom det åländska civila samhällets arbete för fred beskrev Ålandsexemplet som ett fredsprojekt. Hon menade att själva ålandsrörelsen kan betraktas som en stor freds rörelse och påminde om att Ålands speciella lösning med självstyrelse, demilitarisering och neutralisering tillkom utan att en enda droppe blod spilldes. Hon berättade vidare om freds rörelsens utveckling på Åland, och

avslutade med att även om massrörelsernas tid kan vara förbi kommer det alltid att finnas människor som på olika sätt orkar fortsätta kämpa för det de anser vara viktigt.

Roger Jansson är medlem av kontaktgruppen mellan Åland och Finlands utrikesministerium och har aktivt deltagit i internationella diskussioner om hur Ålandsexemplet kan användas i konfliktområden runt om i världen. Han ser en potential i att personer som arbetar inom den civila sektorn på Åland har speciella erfarenheter av förvaltning av en ”mikrostat” och av samarbete mellan minoritet och majoritet, mellan regional och nationell nivå. Roger menade att det finns två problem om Åland vill bidra till civil krishantering på nationell nivå – dels är det språket, dels att militären har en stor roll i krishanteringen vilket är komplicerat för demilitariserade Åland.

Roger har inom kontaktgruppen initierat en diskussion om att uppföra frivilliga listor över ålänningar som vill delta i civil uppbyggnad i världen. Något sådant projekt har ännu inte förverkligats. Rogers efterträdare i Finlands riksdag, Elisabeth Nauclér, arbetar också hon vidare med frågan.

Talarna illustrerade att erfarenheter finns såväl bland enskilda personer som inom organisationer och myndigheter och att det finns vägar att gå för den som vill göra en insats men att det ännu inte finns någon struktur för att i större skala involvera ålänningar i fredarbete utomlands. En väg att gå kunde vara att försöka involvera ålänningar och åländska organisationer i CMC:s verksamhet.

Susann Simolin
Informationsansvarig vid Ålands fredsinstitut